

Piotr Wojnicz¹

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Filia w Ełku

https://doi.org/10.29316/9788368103144_2

ZAGINIĘCIA OSÓB – IMPLIKACJE PRAWNE W ŚWIELE OPINII SPOŁECZNEJ

MISSING PERSONS - LEGAL IMPLICATIONS IN THE LIGHT OF PUBLIC OPINION

Streszczenie

Zaginienia osób stanowią interesujące zjawisko społeczne, które wywiera wpływ na wiele obszarów życia jednostki, rodziny czy państwa. W poszukiwanie osób zaginionych zaangażowanych jest wiele instytucji. W czynnościach poszukiwawczych otwartym terenie biorą udział między innymi: wojsko, straż pożarna czy podmioty prywatne. Wiodącą instytucją w tym zakresie jest Policja. Działania Policji są oparte na przepisach wewnętrznych, które posiadają charakter jawny, a tym samym są dostępne dla ogółu społeczeństwa. W celu udowodnienia założeń niniejszego artykułu przeprowadzono badania sondażowe, w których wzięli studenci Filii w Ełku Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Summary

Missing persons are an interesting social phenomenon that affects many areas of individual, family or state life. Many institutions are involved in the search for missing persons. The military, the fire service or private entities are involved in search activities in the field. The leading institution in this respect is the Police. The activities of the Police are based on internal regulations, which are public in nature and thus available to the general public. In order to prove the assumptions of this article, a survey was conducted with students of the Ełk Branch of the University of Warmia and Mazury.

Słowa kluczowe: zaginięcia osób, policja, poziomy zaginięcie

Keywords: missing persons, police, levels of disappearance

¹ doktor, 0000-0003-3333-6726, wojniczpiotr@wp.pl

Wstęp

Zaginienia osób są zjawiskiem społecznym, które w sposób radykalny zmienia sytuację jednostki, rodziny czy lokalnej wspólnoty. Sytuacja związana z nieobecnością osoby powoduje, że dotychczasowy mechanizm więzi społecznych zostaje zaburzony. Nie ma ojca, matki, dziecka, kolegi z pracy. Powstaje sytuacja stresogenna, która wywiera wpływ na wiele sfer życia najbliższego otoczenia.

Niewątpliwie zjawisko to ma wyraźny oddźwięk społeczny. Nie posiada ono charakteru powszechnego, ale dzięki oparciu pracy Policji na rozpowszechnianiu informacji o osobach zaginionych, staje się interesującym tematem do rozmów wśród bliskich i komentarzy osób, które śledzą wiadomości w środkach masowego przekazu. Tym samym pomimo relatywnie niskiej liczby osób zaginionych w skali całej populacji, zjawisko to ma bardzo duży oddźwięk społeczny. Należy również podkreślić, że w naturze ludzkiej leży zainteresowanie sprawami członków bliższej i dalszej społeczności. Szczególną kategorią wiadomości, którą zainteresowana jest opinia publiczna stanowią informacje o wszelkiego rodzaju problemach i tragediach ludzkich.

Każde zaginięcie pociąga za sobą konsekwencje natury prawnej i społecznej. Komplikacje prawne występują na wielu płaszczyznach funkcjonowania zaginionego oraz jego rodziny. Wśród nich należy wymienić sprawy o charakterze majątkowym, ze sfery ubezpieczeń społecznych, zabezpieczenia finansowego członków rodziny a także problemy związane z zatrudnieniem czy na gruncie prawa administracyjnego. Nieobecność osoby najbliższej oznacza stres, niepewność, brak stabilizacji, potencjalne sytuacje konfliktowe i oczekiwanie.

Poniższy artykuł skupia się na analizie regulacji prawnych poświęconych poszukiwaniu osób zaginionych oraz ich implikacji w ogólnej świadomości społecznej. Przedmiotowa praca ma na celu weryfikację założeń proceduralnych w kontekście oczekiwań ludzi, którzy czerpią swoją wiedzę i znajomość zjawiska z mediów i przekazów interpersonalnych. W celu zobrazowania założeń pracy przeprowadzono sondaż ankietowy² oraz dokonano analizy policyjnych procedur prawnych regulujących poszukiwanie osób zaginionych. Ponadto zastosowano analizę danych statystycznych charakteryzujących następujące

² W badaniach wzięło udział 100 studentów Filii w Elku Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, z różnych grup wiekowych i wykonujących różne zawody.

czynniki wpływające na istotę zjawiska zaginięć osób: ilość osób zaginionych, płeć, czy przyczynę zaginięć.

Mając na uwadze złożoną istotą opisywanego zjawiska przyjęto, że jego charakterystyka będzie najbardziej odzwierciedlona poprzez zastosowanie narzędzi interdyscyplinarnych charakterystycznych dla nauk społecznych. W trakcie pisania artykułu postawiono następujące pytania:

- czy zaginięcia osób są zjawiskiem o charakterze powszechnym?
- jaka jest struktura płci osób zaginionych?
- jakie są główne przyczyny zaginięć osób w Polsce?
- jakie są główne przyczyny zaginięć według osób biorących udział w ankiecie?
- jakie akty prawne regulują procedurę poszukiwań osób zaginionych w Polsce?
- jak przebiegają poszukiwania osób zaginionych?
- jak przedstawia się wiedza społeczna na temat problematyki zjawiska osób zaginionych?

Mając tak postawione pytania badawcze sformułowano następujące hipotezy badawcze:

- zjawisko zaginięć osób nie ma charakteru powszechnego,
- nie ma jednej wiodącej przyczyny zaginięć osób, każda sprawa ma charakter indywidualny,
- ankietowani orientują się w zakresie przyczyn zaginięć osób,
- płeć nie determinuje znacząco analizowanego zjawiska,
- w przestrzeni prawnej istnieją akty prawne regulujące kwestię poszukiwań osób zaginionych,
- procedury poszukiwań osób zostały uregulowane w sposób kompleksowy a ich przebieg ma charakter systematyczny i skonkretyzowany na odnalezienie osoby zaginionej,
- społeczeństwo w stopniu zadawalającym orientuje się w procedurach oraz skali zjawiska osób zaginionych.

Powyższe rozważania oparto o obowiązujące akty prawne takie jak: Konstytucja RP (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483), ustawa o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145, 1006, 1089, 1222, 1248, 1473, 1562, 1688, 1717, 1871)

oraz zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z 2018 roku (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77). Ponadto wykorzystano wiodącą literaturę przedmiotu. W opracowaniu uwzględniono takie pozycje jak: P. Wojnicz. Zaginięcia osób. Studium prawne, kryminalistyczne i kryminologiczne, Olsztyn 2021 oraz tegoż autora: Zmiana regulacji prawnych dotyczących poszukiwań osób zaginionych, „Zeszyty Naukowe Gdańskiej Szkoły Wyższej”, 3(2018), Zaginięcia osób – charakterystyka zjawiska na przykładzie działań wybranej jednostki Policji, (w:) Meandry nauk społecznych, praca zbiorowej pod red. J. Mrozek, M. Fierek, Gdańsk 2015.

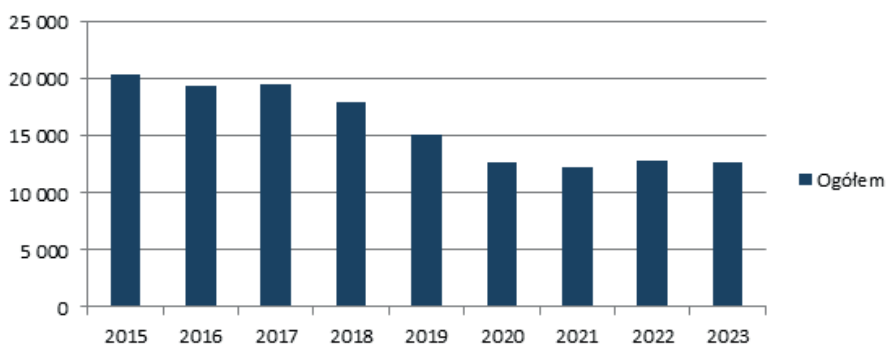
Zaginięcia osób są bardzo poważnym zjawiskiem społecznym wpływającym na bezpieczeństwo jednostki, rodziny a także w szerszym zakresie państwa. Niewątpliwie o wadze tego problemu społecznego świadczy fakt, że prawodawca w wielu aktach prawnych o nim wspomina a tym samym angażuje różne instytucje do wsparcia uprawnionych organów w procesie poszukiwania osób zaginionych. Zainteresowanie społeczne tym zjawiskiem sprawia, że właściwe organy są niejako zmuszone do podnoszenia jakości i efektywności swojej pracy.

Etiologia zjawiska zaginięć osób w ujęciu badań własnych

W potocznym obiegu funkcjonuje pogląd, że o zaginięciach osób napisano wszystko. Często takie sformułowania padają z ust osób, które na co dzień nie zajmują się opisywaną problematyką, a zainteresowanie tym zjawiskiem ma dla nich charakter okazjonalny. Tymczasem jest ono bardzo fascynującym zagadnieniem społecznym, które potrzebuje ciągłej analizy. Zdaniem autora zasługuje ono na objęcie odrębną dziedziną naukową, na podobnych zasadach jak nauka o samobójstwach (suicydologia) czy nauka o ofiarach (wiktymologia). Biorąc pod uwagę kwestię przyczyn zaginięć, profil osoby zaginionej oraz potrzebę stworzenia założeń polityki profilaktycznej, należy uznać, że zjawisko to ma zdecydowanie inne tendencje niż będące przedmiotem rozważań wymienionych nauk. Na pewno też nie można zakwalifikować osób zaginionych do obszaru wyłącznie zainteresowania kryminologii. Z uwagi na fakt, że nie wszystkie osoby zaginione to ofiary przestępstw czy ukrywający się przestępcy.

Do katalogu osób zaginionych można zaliczyć ofiary czynów kryminogennych, osoby, które podjęły zamiary samobójcze, osoby, które zaginęły z przyczyn naturalnych bądź świadomie zerwały kontakt z rodziną. Wśród

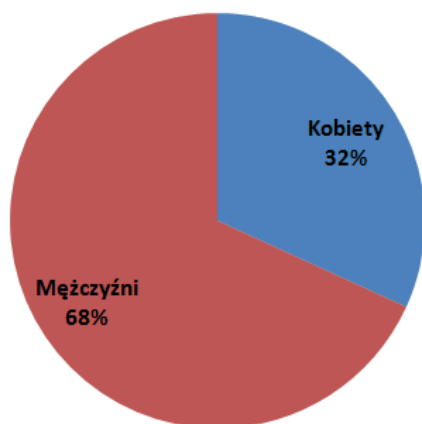
zaginionych odnajdujemy także tych, którzy mają problemy finansowe, uczuciowe czy zdrowotne. Wreszcie można wskazać takie, które uległy wypadkom losowym czy z uwagi na swój tryb życia bądź brak akceptacji dla powszechnie uznawanych norm, oddalają się ze swojego dotychczasowego miejsca przebywania bądź opuszczają placówki pomocy społecznej lub opiekuńczo-wychowawcze. W tym przypadku należy zwrócić uwagę, że przedmiot badawczy takiej nauki powinien być szerszy niż suicydologii, wiktyologii czy kryminologii. Jednakże ta kategoria osób posiada wspólny mianownik, a mianowicie nieobecność.



Rysunek 1. Skala zjawiska zaginięć osób w Polsce według policyjnych statystyk w latach 2015-2023

Źródło: Zaginieni, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>, dostęp 29.01.2025 r.

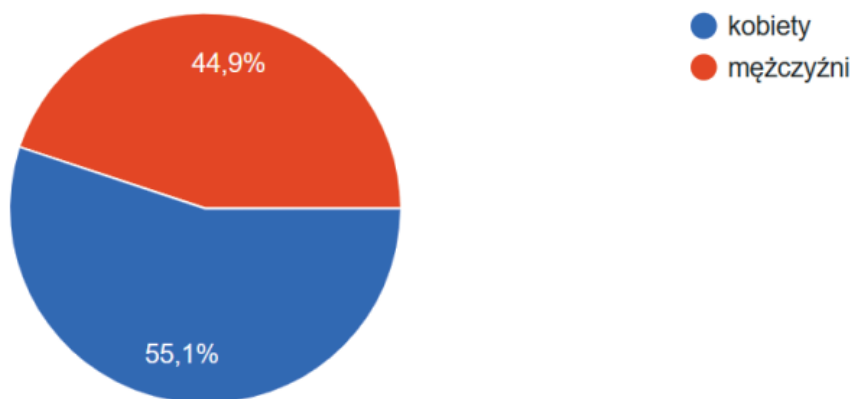
W Polsce rocznie zgłaszanych jest na Policję około 20 tysięcy zaginięć osób (Rysunek 1). W porównaniu do całości populacji jest to niecałe 0,05 % ludzi. Analizując dane statystyczne należy zwrócić uwagę na tendencje malejące od 2019 roku. Niewątpliwie przyczyniły się tu dwa czynniki a mianowicie zmiana przepisów wewnątrzpolicyjnych w 2018 roku oraz pandemia COVID-19.



Rysunek 2. Osoby zaginione zgłoszone w 2020 roku według płci w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Zaginienia kobiet w Polsce. Co mówią statystyki?*, <https://kobieta.interia.pl/zycie-i-styl/news-zaginiecia-kobiet-w-polsce-co-mowia-statystyki,nId,6066768>, dostęp: 29.01.2025 r.

Przez cztery lata z rzędu (2020-2023) odnotowano spadek tego typu zgłoszeń. Zarejestrowano wówczas ponad 12 tysięcy osób zaginionych. Analizując dane statystyczne należy zauważyć, że w tym katalogu osób niezmiennie dominują mężczyźni (Rysunek 2). Można zatem stwierdzić, że wśród kobiet jest większa świadomość konsekwencji wynikających z niedoskonałości natury psychicznych, a tym samym potrzeba korzystania z fachowej pomocy i profilaktyki w tym zakresie. Przekłada się to również na tendencje panujące w zjawisku samobójstw. W tym przypadku również dominują mężczyźni (Wojnicz, 2024, s. 198).

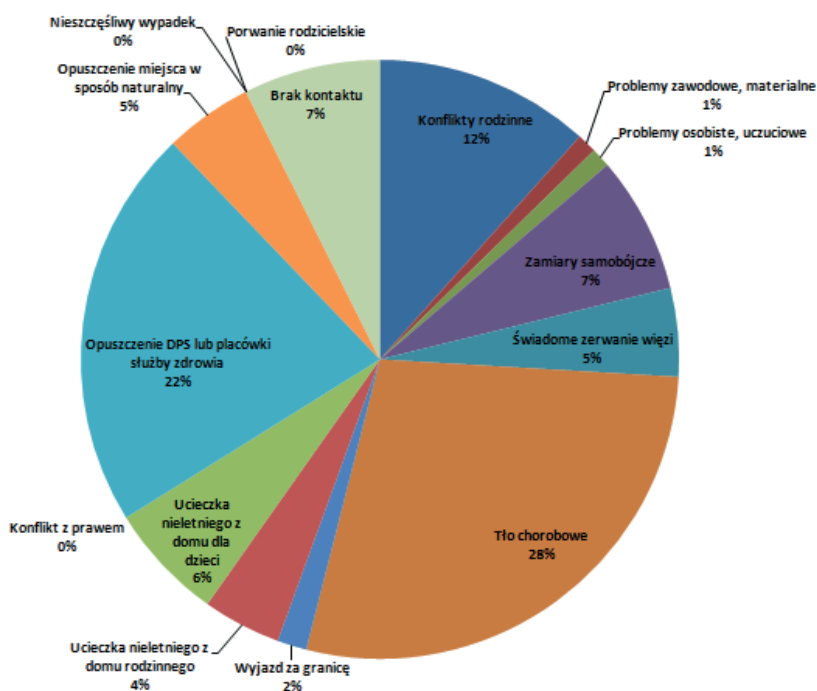


Rysunek 3. Struktura płci osób zaginionych według opinii respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Tymczasem respondenci w trakcie przeprowadzonych badań orzekli, że ponad połowa osób zaginionych to kobiety (Rysunek 3). Decydujący wpływ na takie postrzeganie zjawiska ma pogląd, że kobiety są bardziej emocjonalne i podejmują decyzję pod wpływem chwili. Jednakże analizując zjawisko należy zwrócić uwagę, że to wśród mężczyzn dominują czynniki samobójcze, skłonności do nałogów (alkoholizm, narkomania, hazard) oraz choroby wieku starszego (demencja starcza, Alzheimer).

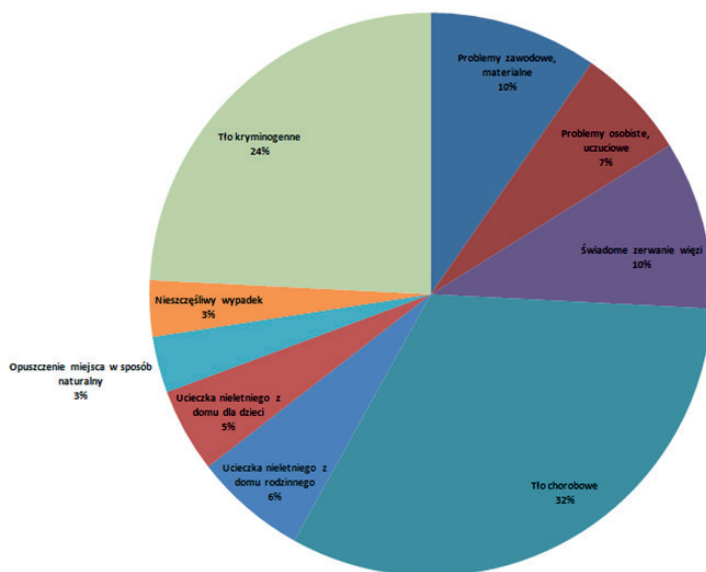
Statystyczne tendencje oraz stosunek płci do całości mają swoje odzwierciedlenie w przyczynach zaginięć. Analizując to zjawisko na terenie podległym Komendzie Miejskiej Policji w Olsztynie w 2019 roku ustalono, że tło chorobowe stanowiło jedną z głównych przyczyn zaginięć (Rysunek 4). W dalszej kolejności były to konflikty rodzinne, brak kontaktu lub świadome zerwanie więzi rodzinnych. Osobną kategorią przyczyn zaginięć osób stanowią przypadki opuszczenia placówek służby zdrowia takich, jak domy pomocy społecznej czy ucieczki z placówek opiekuńczo-wychowawczych lub domów rodzinnych. W przeważającej mierze są to zaginięcia wielokrotne, to znaczy, że zaginięcie jednej osoby może być zgłaszane kilka razy w roku.



Rysunek 4. Przyczyny zaginięć osób zgłoszonych w Komendzie Miejskiej Policji w Olsztynie w 2019 roku

Źródło: P. Wojnicz, *Zaginięcia osób. Studium prawne, kryminalistyczne i kryminologiczne*, Olsztyn 2021, s. 24.

Fundacja Itaka, zajmująca się problematyką zaginięć osób wyodrębniła przyczyny zaginięć z uwagi na wiek osoby zaginionej. Wydaje się, że przyjęcie takiej klasyfikacji ma sens z uwagi na fakt, że każdy etap życia człowieka ma swoje charakterystyczne problemy, które potencjalnie mogą stanowić podłoże zaginięcia (<https://kwartalnik.csp.edu.pl>). Przyczyny te można podzielić także na następujące kategorie: wynikające z sytuacji socjalno-bytowej, mające podłoże chorobowe, wypadki losowe oraz o podłożu wiktymologicznym (Wojnicz, 2021, s. 21).



Rysunek 5. Przyczyny zaginięć osób zgłoszonych według opinii respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według rozpytanych studentów najczęstszymi przyczynami zaginięć są: tło chorobowe, czynniki krymogenne, świadome zerwanie kontaktu z rodziną czy opuszczenie miejsca pobytu w sposób naturalny. Respondenci ujęli również wśród przyczyn zaginięć komplikacje natury materialnej oraz uczuciowej (Rysunek 5).

Należy jednak podkreślić, że zjawisko zaginięć posiada dalece zindywidualizowany charakter. Każde zaginięcie powinno być rozpatrywane samodzielnie, mimo powtarzających się schematów zachowania. Niejednokrotnie wskazywane przyczyny zaginięcia nie pokrywają się z tymi rzeczywistymi. Ponadto osoby, które zgłaszają takie przypadki nie posiadają kompletnej wiedzy o zaginionym albo zatają z różnych względów określone fakty, które w sposób istotny mogą wpłynąć na planowanie i przebieg czynności poszukiwawczych.

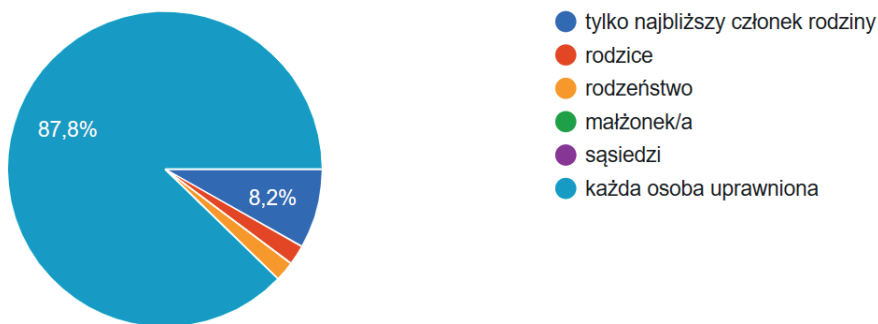
Podstawy prawne poszukiwań osób zaginionych w Polsce

Konstytucja RP stanowi fundament systemu prawnego w Polsce. Należy podkreślić, że pozostałe akty normatywne muszą być zgodne z jej zapisami. W artykule 5 Konstytucji ustawodawca zawarł zapis, z którego wynika, że

państwo jest zobowiązane do zapewnienia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli. Niewątpliwie zaginięcie osoby stanowi stan zagrażający bezpieczeństwu osoby oraz wprowadza dezorganizację w codziennym funkcjonowaniu najbliższego otoczenia tym samym wpływa destabilizująco na poczucie bezpieczeństwa rodziny zaginionego.

Prawodawca w ustawie o Policji przekazał tej instytucji uprawnienia do poszukiwań osób zaginionych (art. 14, ustawa o Policji), pomimo odwołań do przedmiotowej kwestii w innych ustawach (Dz. U. z 2020 r. poz. 129). Policja jest główną formacją zajmującą się poszukiwaniem osób zaginionych. Należy podkreślić, że wykonywanie czynności poszukiwawczych jest realizowane w formie pracy operacyjno-rozpoznawczej. Ustawodawca powierzył realizację tego zadania pionowi kryminalnemu Policji.

W 2018 roku Komendant Główny Policji powołując się na swoje umocowania ustawowe, wydał zarządzenie nr 48, w którym została uregulowana kwestia prowadzenia spraw za osobami zaginionymi. Przedmiotowe zarządzenie reguluje takie zagadnienia, jak: procedura przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu, odstąpienie od przyjęcia zgłoszenia, etapy realizacji poszukiwań, wreszcie podstawy zakończenia poszukiwań. Należy podkreślić, że w zarządzeniu nr 48 wyodrębniono dwa rodzaje poszukiwań za zaginionymi, a mianowicie poszukiwania zwyczajne oraz opiekuńcze.

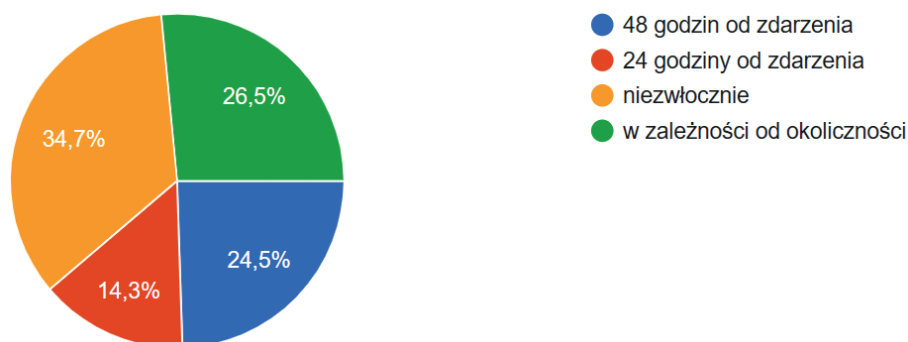


Rysunek 6. Kto może zgłosić zaginięcie na Policję według wiedzy respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Otrzymanie statusu osoby zaginionej nie jest uzależnione od wydania odrębnej decyzji przez organ administracji publicznej lub stwierdzenia tego w postanowieniu sądu. Osoba uprawniona, w tym wypadku każdy, kto jest

zaniepokojony nieobecnością członka rodziny, sąsiada czy znajomego z pracy, może zgłosić zawiadomienie o zaginięciu na Policję. Według zapisów zarządzenia nr 48, dokonując takiego zgłoszenia osoba uprawniona powinna wskazać okoliczności zdarzenia (§ 2, pkt 13, zarządzenie nr 48). Należy zwrócić uwagę, że w opinii osób badanych przemawia za takim zgłoszeniem zdrowy rozsądek i troska o osobę, która opuściła nagle w sposób niewyjaśniony swoje miejsce zamieszkania. Osoby biorące udział w sondażu stwierdziły (Rysunek 6), że zgłoszenia zaginięcia może dokonać każda osoba uprawniona (87,8%) lub najbliższy członek rodziny (8,2%).



Rysunek 7. Czas zgłoszenia zaginięcia na Policję według wiedzy respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Inna ważną kwestią jest czas zgłoszenia zaginięcia (Rysunek 7). W tym wypadku respondenci oświadczyli, że należy dokonać zgłoszenia niezwłocznie (34,7%) lub w zależności od zaistniałych okoliczności (26,5%). Jednakże należy zauważyć, że bardzo duży odsetek osób zadeklarowało, że zgłosiłaby zaginięcie po upływie 48 godzin (24,5%) lub 24 godzin od zdarzenia (14,3%). W tym zakresie przepisy stanowią konkretnie. Zgłoszenia zaginięcia należy dokonać niezwłocznie. Nie ma obowiązku zgłoszenia po upływie określonego czasu. Nie jest więc w tym wypadku zawarty wymóg upływu określonego czasu.

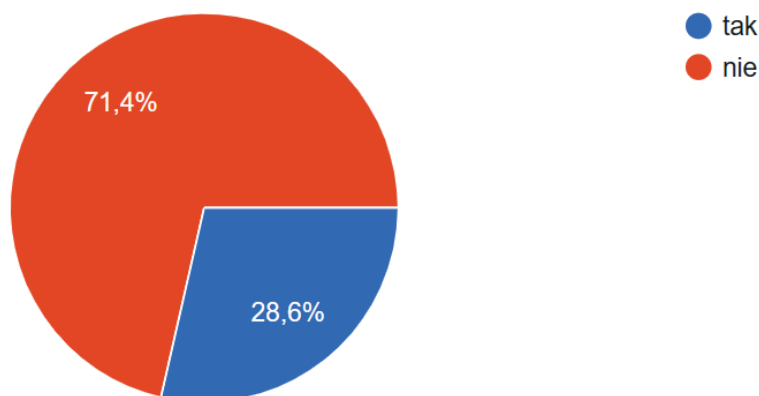
Rozpowszechnianie informacji o tym, że zgłasza się zaginięcie po 24 lub 48 godzinach od zaistnienia zdarzenia jest szkodliwym mitem, który utrwalają media oraz programy o charakterze fabularnym. Upływ czasu przyczynia się do mniejszej efektywności i skuteczności wykonywanych czynności. Należy tutaj podkreślić, że według policyjnych statystyk najwięcej spraw związanych

z poszukiwaniem osób zaginionych kończonych jest pozytywnie w przedziale czasowym od 1 dnia do 3 dni (Wojnicz, 2021, s. 66). W ankiecie zadano również pytanie dotyczące czasu realizacji spraw poszukiwawczych. Respondenci oświadczyli, że większość spraw tego typu jest kończona w przeciągu 72 godzin (51%), aż 20,4 % osób oświadczyło, że Policja kończy sprawy zaginięć osób w ciągu 1 doby.

Funkcjonariusz Policji weryfikujący informację o zdarzeniu podejmuje decyzję o przyjęciu zawiadomienia o zaginięciu bądź też odstąpieniu od wykonania czynności. W tym drugim przypadku zarządzenie nr 48 wskazuje okoliczności, w których Policja odstępuje od przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu. W przedmiotowym akcie normatywnym zawarto katalog takich okoliczności:

- zawiadomienie o zaginięciu osoby zostało zgłoszone po upływie 5 lat od daty jej zaginięcia;
- z treści przyjętego zawiadomienia o zaginięciu osoby lub dokonanych sprawdzeń wynika, że jest to kolejne zgłoszenie zaginięcia osoby pełnoletniej i nieubezpieczonej po tym, jak osoba, ta będąc uprzednio zaginioną nie wyraziła zgody na ujawnienie osobie uprawnionej swojego aktualnego miejsca pobytu, składając pisemne oświadczenie, albo też miejsce pobytu osoby jest znane zgłaszającemu, a przekazane informacje nie wskazują na nowe okoliczności uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności osoby zaginionej albo jej zaginięcia. W takich przypadkach podejmuje się jedynie czynności sprawdzające w niezbędnym zakresie, które dokumentuje się w formie notatki służbowej bez rejestrowania osoby jako zaginionej w Krajowym Systemie Informacji Policji;
- osoba zaginiona jest już zarejestrowana w KSIP w formie rejestracji osoby zaginionej przez inną jednostkę Policji;
- gdy obcokrajowiec jest zarejestrowany w Systemie Informacyjnym Schengen lub w bazie danych Interpolu jako osoba zaginiona;
- z treści uzyskanej informacji o zaginięciu osoby wynika, iż mogła zostać uprowadzona lub pozbawiona wolności w celu wymuszenia okupu, odstępuje się od przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby, a dalsze czynności wykonuje właściwa komórka służby śledczej na podstawie odrębnych przepisów.

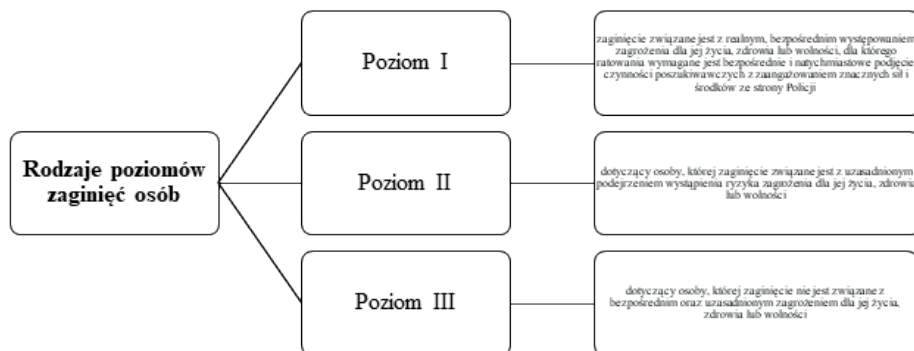
Tymczasem respondenci wypowiedzieli się jednoznacznie (Rysunek 8), że Policja nie może odstąpić od przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu (71,4%). Tylko 28,6% pytanym odpowiedziało, że Policja ma takie prawo. Należy podkreślić, że osoba zgłaszająca zaginięcie kieruje się różnymi pobudkami. Nie jest to tylko troska o najbliższą osobę czy znajomego. Zdarzają się sytuacje, gdzie głównym motywem zgłoszenia zaginięcia jest chęć uregulowania spraw rodzinnych czy majątkowych. Z drugiej strony już na etapie wstępnych czynności, prawidłowa weryfikacja uzyskanych informacji przyczynia się do eliminacji niepotrzebnych zgłoszeń. Stąd też prawodawca dał uprawnionemu organowi możliwość odstąpienia od przyjęcia zawiadomienia.



Rysunek 8. Czy Policja może odstąpić od przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu – według wiedzy respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Prawodawca w Zarządzeniu nr 48 przyjął podział zaginięć na trzy poziomy (Rysunek 9). Podział ten został uzależniony od występujących okoliczności zagrażających życiu, zdrowiu i wolności osoby zaginionej.



Rysunek 9. Rodzaje poziomów zaginięć osób

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich.

Stopień poziomu poszukiwań określa policjant sporządzający zawiadomienie o zaginięciu osoby, po dokonaniu analizy i oceny podanych w nim faktów i okoliczności, a następnie zatwierdza go kierownik jednostki Policji, a w przypadku jego nieobecności dyżurny jednostki Policji, w której przyjęto zawiadomienie o zaginięciu osoby. Jeżeli zawiadomienie o zaginięciu osoby, pod nieobecność kierownika jednostki Policji, sporządził dyżurny jednostki Policji, określony przez niego poziom poszukiwań nie wymaga zatwierdzenia (§ 8, zarządzenie nr 48). Jednostką właściwą do prowadzenia poszukiwań jest ta, na terenie której osoba zaginiona zamieszkuje.

Zaginięcia zakwalifikowane do jednego z trzech poziomów prowadzą funkcjonariusze z pionu kryminalnego. W zarządzeniu nr 48 wymieniono również poszukiwania opiekuńcze, które dotyczą samowolnego oddalenia się nieletniego ze schroniska dla nieletnich lub zakładu poprawczego albo innej placówki, w której nieletni był umieszczony na mocy decyzji sądu rodzinnego albo niepowrotu nieletniego tam przebywającego z przepustki lub urlopu w wyznaczonym terminie, samowolnego oddalenia się małoletniego w wieku od 14 lat z domu rodzinnego, placówki opiekuńczo-wychowawczej, młodzieżowego ośrodka socjoterapii lub innej tego typu placówki zapewniającej pieczę

zastępczą albo nie powracających z przepustek do tych ośrodków i placówek. Ponadto do poszukiwań opiekuńczych zaliczone zostały czynności dotyczące realizacji decyzji sądu rodzinnego o umieszczeniu nieletniego w schronisku dla nieletnich, zakładzie poprawczym lub innej wskazanej placówce. W przypadku wymienionych dwóch kategorii poszukiwań opiekuńczych czynności wykonują funkcjonariusze pionu kryminalnego. Natomiast realizacją decyzji sądu rodzinnego zajmuje się funkcjonariusze pionu prewencji Policji.

Przyjmując zawiadomienie o zaginięciu należy uzyskać jak najwięcej informacji o osobie zaginionej oraz okolicznościach zaginięcia. Informacje te są bardzo istotne dla dalszego prowadzenia sprawy poszukiwawczej. Wśród nich prawodawca wymienił: dane personalne osoby zaginionej, cechy wyglądu zewnętrznego, opis ubioru, charakterystyka posiadanych przedmiotów, informacje o stanie zdrowia, kontakty rodzinne i towarzyskie, miejsce i okoliczności zaginięcia oraz adres zamieszkania i inne ulubione miejsca, w których przebywała osoba zaginiona (§ 4, zarządzenie nr 48).

Zakończenie poszukiwania osoby zaginionej następuje, gdy:

- odnaleziono osobę zaginioną lub jej zwłoki, przy czym przez odnalezienie osoby należy rozumieć nawiązanie z nią bezpośredniego osobistego kontaktu przez policjanta lub funkcjonariusza innych służb, a w przypadku odnalezienia osoby zaginionej za granicą nawiązanie z nią bezpośredniego osobistego kontaktu przez policjanta lub pracownika właściwego przedstawicielstwa dyplomatycznego Rzeczypospolitej Polskiej albo uzyskania od zagranicznych władz informacji o odnalezieniu osoby;
- ustalono miejsce pobytu osoby zaginionej;
- osoba zaginiona powróciła do miejsca zamieszkania;
- odnaleziona, pełnoletnia i nieubezwłasnowolniona osoba zaginiona nie wyraziła zgody na ujawnienie osobie uprawnionej swojego aktualnego miejsca pobytu oraz złożyła pisemne oświadczenie według wzoru stanowiącego załącznik nr 8 do zarządzenia;
- osoba uprawniona, która zawiadomiła Policję o zaginięciu osoby, odwołała poszukiwania z uwagi na fakt nawiązania kontaktu z osobą zaginioną, a zgromadzone w sprawie informacje nie wskazują na potrzebę dalszego prowadzenia poszukiwań;

- ustalono, że poszukiwany obcokrajowiec opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poinformowano o tym fakcie biuro KGP właściwe do koordynowania poszukiwań międzynarodowych;
- w ciągu 72 godzin od dokonania rejestracji poszukiwania osoby zaginionej w KSIP, stwierdzono błędne dokonanie rejestracji oraz uzyskano decyzję o zakończeniu poszukiwań zatwierdzoną przez kierownika komórki nadrzędnej jednostki Policji właściwej do nadzoru nad poszukiwaniem osób zaginionych lub osoby przez niego upoważnionej;
- uzyskano informacje o uznaniu przez sąd osoby zaginionej za zmarłą lub o stwierdzeniu przez sąd zgonu tej osoby;
- osoba zaginiona ukończyłaby 100 lat, a czynności poszukiwawcze prowadzone były przez okres co najmniej 10 lat;
- upłynęło co najmniej 25 lat od daty zakończenia czynności poszukiwawczych dotyczących osoby zaginionej i przekazania teczek poszukiwania do archiwum wraz z usunięciem informacji dotyczących osoby zaginionej z KSIP (§ 29, zarządzenie nr 48).

Niewątpliwie procedura poszukiwań osób zaginionych jest bardzo sformalizowana. Wewnątrzpolicyjne normy prawne regulują w sposób kompleksowy procedury i nadzór nad ich realizacją. W przeciwieństwie do innych aktów wewnętrznych Policji, chociażby dotyczących pracy operacyjnej, procedury poszukiwań osób zaginionych mają charakter jawny, tym samym stanowi wielki atut tych przepisów. Z uwagi na fakt, że dotyczą one bardzo delikatnej materii, taki charakter aktu prawnego przyczynia się do upowszechnienia wiedzy na ten temat podejmowanych przez Policję działań. Jednocześnie powoduje, że osoba, której dotyczy zaginięcie jest świadoma swoich praw i wie czego może oczekiwać od organów policyjnych.

Podsumowanie

Zaginięcia osób, pomimo swego małopowszechnego charakteru, stanowią bardzo wyraźne zjawisko społeczne. Skutki zaginięcia są odczuwalne dla szeregu kręgów osób powiązanych bezpośrednio i pośrednio z zaginionym. Należy tu podkreślić potrzebę objęcia tego zjawiska badaniami odrębnej dyscypliny naukowej. Fakt, że czynności poszukiwawcze są prowadzone przez

Policję, instytucję o charakterze hierarchicznym, może ułatwić zbieranie wszelkich danych statystycznych. Należy zauważyć, że Policja zbiera i publikuje bardzo szczegółowe dane dotyczące samobójstw (<https://statystyka.policja.pl/>). Zastosowanie podobnych narzędzi do zjawiska zaginięć może przyczynić się do zgłębienia wiedzy w omawianym obszarze.

Do każdego przypadku zaginięcia należy podchodzić bardzo indywidualnie. Pomimo powielających się schematów, każda sprawa jest inna i tylko osobiste zaangażowanie funkcjonariuszy Policji oraz ich wiedza i doświadczenie stanowią podstawę do efektywnej realizacji sprawy.

Przepisy, które zostały ustanowione w 2018 roku powinny być w sposób konstruktywny zmienione. Przemiany społeczne, zmiany cywilizacyjne, szczególnie zachodzące w zakresie dostępu i korzystania z przestrzeni wirtualnej i sztucznej inteligencji oraz możliwość wykorzystania do celów poszukiwań osób nowych narzędzi, wymuszają niejako zmiany w sferze proceduralnej. Ponadto weryfikacja założeń zarządzenia nr 48 w praktyce sprzyja powstaniu nowych regulacji prawnych.

Analizując odpowiedzi zawarte w przeprowadzonym sondażu ankietowym, należy podkreślić, że społeczeństwo posiada odpowiednią wiedzę na temat zaginięć osób. Jednakże należy ją utrzymywać i pogłębiać poprzez szkolenia, kampanie społeczne czy bezpośredni kontakt z funkcjonariuszami Policji, już na podstawie edukacji szkolnej.

Literatura:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).
2. *Poszukiwanie osób zaginionych. Jak działa Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych*, <https://kwartalnik.csp.edu.pl/kp/archiwum-1/2023/kwartalnik-policyjny-nr-1-2202/5331,Poszukiwanie-osob-zaginionych-Jak-dziala-Fundacja-ITAKA-Centrum-Poszukiwan-Ludzi.html>, (dostęp: 27.01.2025 r.).
3. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, (Dz. U. z 2024 r. poz. 145, 1006, 1089, 1222, 1248, 1473, 1562, 1688, 1717, 1871).
4. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych, (Dz. U. z 2020 r. poz. 129).

5. Wojnicz, P. (2021). *Zaginienia osób. Studium prawne, kryminalistyczne i kryminologiczne*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
6. Wojnicz, P. (2024). The phenomenon of suicide considered from criminological, sociological and legal perspectives. Case study Warmia and Mazury Voivodship. *Social Development and Security*, 14(4), 194-209. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.4.16>
7. *Zaginieni*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>, dostęp 29.01.2025 r.
8. *Zaginienia kobiet w Polsce. Co mówią statystyki?*, <https://kobieta.interia.pl/zycie-i-styl/news-zaginiecia-kobiet-w-polsce-co-mowia-statystyki,nId,6066768>, dostęp: 29.01.2025 r.
9. *Zamachy samobójcze*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze>, dostęp: 29.01.2025 r.
10. Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77).